

Dragana Beleslijin

SAMO LOMNE I SMRTNE REČI

(Miloš Petković: *Bez velikih reči*, Narodna biblioteka
„Stefan Prvovenčani“, Kraljevo, 2007)

*tiha sam reka, u letnje dane
san nije lak za svačiji nokat
iz Lakonskog dnevnika
da obložim,
prazninu ormana i svoju zbunjenost
pismo
ćutim, sve što ne smem da zaboravim
pričam, sve čega se ne sećam
iz Lakonskog dnevnika
moj govor traje,
u njemu sam zaključan
iz Lakonskog dnevnika*

Kada bi Miloš Petković (Zaječar, 1972) objavio navedene stihove u nekom časopisu ili narednoj knjizi, čitalac upoznat sa njegovim poetskim stvaralaštvom ne bi se našao u čudu. Naprotiv, prepoznao bi neke od metafora iz zbirke *Bez velikih reči* i verovatno pretpostavio da se radi o pesmi koja se tematski i formalno nadovezuje na ovu knjigu. Ipak, ovu pesmu je, od sve samih citata, sročila gorepotpisana autorka teksta koji je pred vama, naslovljen kao „Samo lomne i smrtne reči“, a pesma je nastala tako što je ista autorka – u nadi da će joj pri tumačenju stihova Miloša Petkovića od pomoći biti sadržaj ili njegovo drugo ime koje glasi „U knjizi stoji“ – prepisala, jedan ispod drugog, naslove i prve stihove pesama koje otvaraju cikluse. Tako su citirane reči, a katkad, kao što se dá videti, i rečenice, prestale da deluju *per se* i postale deo jednog novog značenja, nove pesme, koju bismo, prema tri puta ponovljenom stihu, možda mogli nazvati „Iz Lakonskog dnevnika“.

Ipak, ovakav početak tumačenja nameće pitanje: može li se pesma „Iz Lakonskog dnevnika“ smatrati ključem za tumačenje poezije Miloša Petkovića, može li ona, tematski i formalno, biti mikroreprezentant specifičnosti poetske knjige koja je pred nama?

Nimalo slučajno, zbirku otvaraju stihovi u formi poslanice, obraćanja nekom drugom licu: „*tiha sam reka u letnje dane: / predubok da gaz možeš napraviti, / preplitak da se u meni možeš okupati*“. I sve tri naredne pesme („Olovkom možeš“, „Mogu te spasiti zaborava“, „Gola sam voda“) podrazumevaju jednog zamišljenog čitaoca kojem se saopštava poruka, recipijenta često rassetog između mogućnosti da bude subjekt u aktivnoj rečenici ili da to isto bude u pasivnoj: „Olovkom možeš / pisati / ubosti / usmeriti pogled / ćutati.“ Ili:

„Mogu te spasiti zaborava / izgovorom drugačijih reči.“ Ili pak: „Mogućnost poraza, u tišini, / kojom ću te vratiti, saglasnoj sa / nedoumicom.“

Podsetimo, u uvodnoj pesmi nema izbora: niti se tiha, letnja voda može preplivati, niti se može napraviti gaz. Pored polja mogućnosti stoji jedno veliko, nepremostivo prostranstvo ostavljeno čitaocu tek kao pretpostavka. I ne samo to, čitalac je, često, sveden na nemoć, na pokušaj. Na nerealizovanu mogućnost. Čak i kada mu predlaže akciju („Olovkom možeš“), lirski subjekt ga upozorava: „Razmisli. // Podne je svakoga dana / neizrecivo isto. // Razmisli, / o nadolazećem.“

Ako je prvi ciklus bio okrenut ka drugoj osobi, drugi ciklus je povratak u sebe. Pesnik postavlja pitanje: „Ima li smisla u verovanju? / U čekanju, / ne istraživanju.“ Od antičkih mitova, preko biblijskih istina, do hamletovskih dilema, koje, čini se, nijansiraju čitav ovaj ciklus, nizom intertekstualnih relacija sa književnom baštinom, pesnik pokušava da svoje iskustvo pretoči u krucijalnu, epohalnu novost, u spoznanje do kojeg se ne stiže brzo i koje ni jadni Jork, sve oplakan sternovskim suzama, možda, nije iščitao. Ostavljajući tuđe i svakodnevicom obojeno iskustvo po strani, Petkovićev lirski junak, sada tek prosečni konzument novinskih članaka, ipak zaključuje: „Mogu se pouzdati, jedino, / u toplinu krošnje platana. // U bes, podstaknut ljubavlju. // Tako je.“ No, potraga traje i dalje.

Gotovo svaka naredna pesma nudi poneku od staza kojima se kreće po odgovore: od ljubavi („Godinama sam varao sebe“), preko pokušaja da se povrati narušeni poredak u prirodi, da se oko gladno lepote nastani u vodi („Volim reku. Nenametljivo“), preko infantilnosti i dečjeg sveta kao otklona od realnosti, („Svaka knjiga je dečji crtež“), do poetskih zanosa, kao univerzalnog hajdegerovskog otkrića da „pesnički stanuje čovek“. Ipak, izolovan do modernistički nepojmljivih granica (sada već) oskudnog vremena, kao glavni junak *Tatarske pustinje* Dina Bucatija na primer, pesnik je kredom opisao nekoliko metafora, riznica tajni: oko, tvrđava, zaliv.

I ako modernistički uzus i udes – kojem, ne slučajno, Petković duguje ponešto od forme, od iscrpljenosti i zasićenja sadržinom – postavlja ovog pesnika u poziciju da bira između Miljkovićevog proročanstva o poeziji na dohvat ruke, koja se, čini se, surovo obistinjuje pred nama, uzmemo li u obzir nesrazmernost između poetske hiperprodukcije i njene materijalne nezasnovanosti, njene, rečeno jezikom ekonomije, neisplativosti, i Helderlinovog pitanja o pesništvu u oskudnom vremenu, onda ga, svakako, stihovi: „A pesnik misli, / poezija više ne postoji“, ne zaustavljaju u nastojanju da se kao pesnik ospolji u traženju novih entiteta. Tamo gde je sve već opevano, gde je sve ciklično raspoređeno i unapred zadato, na uviru, pesnik se uzda u novo rađanje i buđenje, u novi smisao i novi poredak, koji briše prethodni. Stoga, metatekstualnost i intertekstualna relacija između stihova u različitim pesmama čini da se stranice „Lakonskog dnevnika“ čitaju kao priznati, ali i prećutani izbor: „Kada pročitaš Lakonski dnevnik / uvidećeš da pesme niko ne briše, / već ih vetar precrtava, / s vremena na vreme.“

Ako je slobodni stih i lapidarnost, te, kako je Matić pevao, *lomne i smrtne reči*, sugerisana u naslovu Petkovićeve knjige poezije, koji poseduje nešto od Mocartove korespondencije sa Bogom u romanu *Ko plače* Sanje Domazet, („ja nemam ništa sa tim suncem, ja sa njim ne govorim, ja nemam mnogo toga ni sa Bogom, *nekoliko suvih reči*“ – kurziv D. B.), ako su fascinacije rekom, zajedničke i Rastku Petroviću, modernističke provenijencije, ako se pe-

snikova metaforizacija katkad primakne *Nepočin-polju*, onda je navedeni stih, programski, nagoveštaj jedne druge, postmoderne i travestirajuće poetike, u čijoj osnovi počiva ideja, u začetku, da je jedan tekst samo osnova za citiranje nekom drugom tekstu, a ovaj drugi nekom potonjem. Sa mogućnostima svih interžanrovskih, pa i intermedijalnih kombinacija (npr. dnevnik-pesma, mit-pesma, novinski tekst-pesma, itd.). Ako i katkad zazvuči odveć proklamatorski, proskriptivno, strogo u neumoljivosti, odveć decidirano, što je, opet, danak večno mladom i zanesenom Miljkoviću, Petkovićeva poezija spremna je da na sebe prihvati ovaj greh zarad prostranstva i površine slika, naspram skučenosti izraza. Ona je svesna da opevati reku u par stihova nije niti vinaverovski imperativ, ako to već nisu Augijeve štale, pa ipak, ona se uzda u prazninu, u nedovršenost: u ono *bez*, eksplicirano u naslovu. U prazna polja, u koja onaj kojeg ponekad borbenim usklikom poziva na akciju, da bi ga već u sledećoj pesmi sveo na goli objekt, na marionetu, treba da ucrtta svoje kapilare, kao u mapu: „Mape su pune kapilara / raznih boja. Mogao si biti / svaki čovek na planeti. I umirati, / nekoliko puta dnevno.“

I ako je pesnička korespondencija sa tradicijom, često implicirana tek ponekom rečju, naročito kada pred sobom imamo „Lakonski dnevnik“, omiljena tema kritičara, spremnog da prepozna tragove u nanosima vetra, onda je velika muka tumača da oćuti da su poslednji stihovi pesme „Nebo je nedopletena paukova mreža“ tek replika na Nastasijevića, eho, koji to jeste rado: „Ćizma, sandala, stopalo boso, svejedno / lovac ili lovina. Nastavlja se. // Poezija je trag, / u bekstvu, / ostavljen.“ Ili samo pokušaj da se prati trag. Ipak, to nije više neporecivi zapis u kamenu, već jedan neobićni oblik logoreićnosti, multipliciranja reći i nesvakidašnje kombinatorike. Jer, dok se istovremeno može biti zaključan u sopstvenom govoru, koji traje, dotle igra vetra koji precrtava pesme, onako subjektivno, baš nanosima peska pored reke, kao nedopletenu paukovu mrežu, tvori mnoštvo smislova, te bi se, prema biblijskoj prići, poput ćopora pomahnitalih demona nastanjenih u jednom jedinom grešnom smrtniku, i sama pesma mogla nazvati legionom (R. Bart).

Stoga se zaključanost u „Lakonskom dnevniku“ i praznina ormara koju treba popuniti doimaju kao imperativi poezije, barem onog njenog dela koji reprezentuje Miloš Petković. S jedne strane, svedenost na lomne, smrtne, suve reći, na njihovu pažljivu selekciju, sve da bi se udovoljilo toj minucioznoj, ali zahtevnoj „orahovoj ljući“ Lakonskog dnevnika, a s druge – pokušaj da se unapred zadata forma popuni smislovima, poput ormara u koji i iz kojeg se može, krajnje proizvoljno, ubaciti i izbaciti deo po deo garderobe, po logici mnoštva u jednom.

Moje je ime pesma, jer mi smo mnogi.